

MET HULP VAN VRIENDINNEN

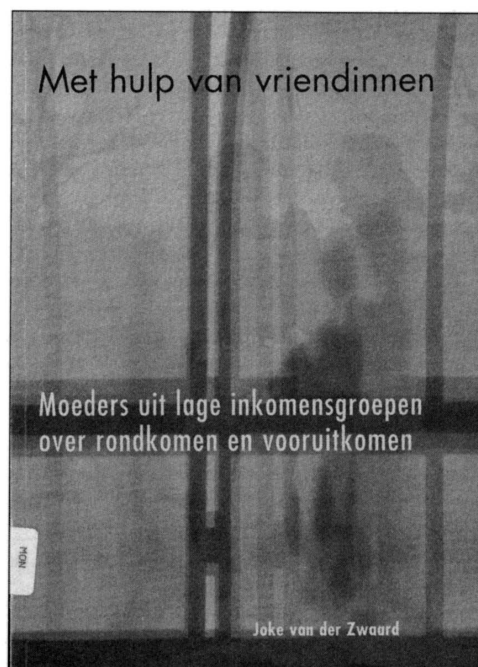
Moeders uit lage inkomensgroepen over rondkomen en vooruitkomen

Joke van der Zwaard
Amsterdam, Uitgeverij SWP, 1999
159 blz., Eur 15,66

In 'Met hulp van vriendinnen' gaat Van der Zwaard in op de manieren waarop moeders uit lage inkomensgroepen proberen rond te komen en tevens vooruit te komen in het leven. Van der Zwaard heeft voor vier onderzoeksgroepen uit Rotterdamse achterstandswijken gekozen: Turkse, Antilliaanse en Surinaamse vrouwen en daarnaast vrouwen die als 'buurtmoeder' werkzaam zijn. 'Buurtmoeders' zijn doorgaans laagopgeleide vrouwen die zelf moeder zijn en tot een etnische groep behoren. Het is de bedoeling dat deze vrouwen zich professionele denkwijzen over opvoeden eigen maken zodat zij die kennis vervolgens aan andere vrouwen kunnen doorgeven. Aan de hand van groepsgesprekken en interviews met vrouwen uit deze vier groepen wilde Van der Zwaard nagaan of er onderlinge verschillen bestaan en hoe de combinatie van verantwoordelijkheden van deze vrouwen er in de dagelijkse praktijk uitziet. In dit verband gaat Van der Zwaard onder andere op de volgende vragen in: van wie krijgen vrouwen ondersteuning bij de organisatie van het huishouden, de opvoeding van de kinderen en de ontwikkeling van bezigheden buitenshuis? Wat beschouwen vrouwen voor zowel zichzelf als voor hun kinderen als waardevolle elementen uit hun sociale en culturele bagage? Welke ideeën en wensen hebben vrouwen voor zichzelf en hun kinderen wat betreft de toekomst? Hoe proberen zij die wensen te realiseren?

Zelf ziet Van der Zwaard dit boek niet alleen als een onderzoeksverslag waarin zij probeert op deze vragen een antwoord te geven. Zij ziet haar werk ook als 'een polemiekt tegen doemverhalen over "risicogroepen" en "achterstandswijken", tegen een benaderingswijze en terminologie waarin bepaalde bevolkingsgroepen enkel als object van zorg, heropvoeding en controle kunnen verschijnen en ontwikkelingen in wijken bijna per definitie "negatieve spiraal" heten' (p.11). In het boek is de betrokkenheid van Van der Zwaard duidelijk terug te vinden. Op basis van haar empirische gegevens heeft zij zich een beeld van vrouwen in lage inkomensgroepen in achterstandswijken gevormd, dat contrasteert met het traditionele beeld

van de bewoners van dit soort wijken. Doorgaans worden achterstandswijken meer gezien als concentraties van achterblijvers. Van der Zwaard merkt echter dat de door haar geïnterviewde vrouwen stuk voor stuk voldoende ambitie hebben om vooruit te willen komen in het leven. Zij breekt dan ook een lans voor een sociaal beleid dat zich meer richt op het ondersteunen van de ambities van deze vrouwen. Er moet vooral voorkomen worden dat zij worden geïdentificeerd als probleem- of risicogroepen, of, sterker nog, afgeschreven worden als een verloren generatie. Van der Zwaard pleit voor een eenzijdige gerichtheid om achterstand te vermijden. Er moet daarnaast ook gelet worden op processen van achterstelling. Bij achterstand gaat het om tekorten, achterstelling heeft te maken met sociale belemmeringen en processen van

sociale uitsluiting. Beide begrippen moeten volgens Van der Zwaard complementair worden gebruikt, omdat sociaal beleid dat iets aan tekorten wil doen ook aandacht zal moeten hebben voor uitsluitingsmechanismen en omgekeerd.

Alleen al uit de formulering van de onderzoeksvragen blijkt duidelijk dat de studie een sterk empirisch karakter heeft. In grote lijnen schetst Van der Zwaard de contouren van theoretische begrippen en achtergronden uit onder meer de onderzoeksliteratuur over netwerken en armoede. De beperkte rol van theorie wordt onder meer duidelijk bij de invulling en keuze van manier van interviewen. Voor de groepsgesprekken golden de bovengenoemde vragen als uitgangspunt. Deze gesprekken werden verder gevoerd naar aanleiding van concrete kwesties en/of illustratief materiaal. Door de gespreksleidster werd de onderlinge discussie zoveel mogelijk gestimuleerd. De punten die uit deze discussies als belangrijk naar voren kwamen, zijn vervolgens gebruikt als aandachtspunten in de individuele semi-gestructureerde interviews. De ontwikkeling van het onderzoeksinstrument – het interview – werd dus niet *linea recta* uit een theoretisch model gedestilleerd. Dit is niet bezwaarlijk. Toegegeven, dit boek is eigenlijk niet bestemd voor wie op zoek is naar nieuwe theoretische invalshoeken of een overzicht van netwerkstudies. De grote kracht van deze studie zit mijns inziens juist in de sterk empirische benadering. Het is vooral een heel praktisch boek, waarin veel ruimte is gereserveerd voor de verhalen van de geïnterviewde vrouwen. Ik vind dit boek van belang omdat Van der Zwaard er in is geslaagd deze vrouwen tot leven te brengen. Deze vaardigheid is lang niet elke onderzoeker gegeven. Over het algemeen kan gesteld worden dat migrantenvrouwen in de onderzoeksliteratuur nog steeds een relatief onderbelichte groep vormen. Daarnaast bestaat bij velen – denk bijvoorbeeld aan de media, maar ook aan de wereld van het beleid en de wetenschap – een beeld van deze vrouwen, waarbij vaak nog een sterk accent wordt gelegd op sociaal isolement en achterstandssituaties. Het is dan ook goed dat een onderzoeker als Van der Zwaard niet alleen de broodnodige aandacht aan deze groep vrouwen besteedt, maar dat ook met het nodige respect doet door onder meer te wijzen op hun ambities en het aanwezige potentieel.

Ook voor de verdere ontwikkeling binnen genderstudies lijkt mij aandacht wenselijk voor migrantenvrouwen en hun eigen ideeën en opvattingen over hun leven. Het is jammer dat tot op heden vrij weinig vrouwen uit deze groepen beschouwingen over zichzelf op papier hebben gezet. Zolang autochtonen dan toch over deze groepen schrijven, is het belangrijk deze vrouwen daadwerkelijk zelf aan het woord te

laten, zoals Van der Zwaard heeft gedaan.

Wat ik wel heb gemist, is dat Van der Zwaard haar onderzoeksverslag niet heeft afgesloten met een systematische vergelijking tussen haar respondenten uit verschillende etnische groepen. Voor de lezer zou het prettig zijn geweest om de verschillende onderwerpen die in het boek aan bod zijn gekomen nog eens per etnische groep kort beschreven te zien.

Tot slot wil ik hier nog ingaan op de beleidsmatige aspecten die in 'Met hulp van vriendinnen' zijn aangestipt. Van der Zwaard heeft uitvoerig aandacht besteed aan te voeren sociaal beleid en het aanbod van hulpverlenende instellingen bestemd voor vrouwen in achterstandswijken. Haar waarschuwingen voor eenzijdige benaderingen en het denken in termen van probleemgevallen, risicogroepen en andere negatieve categorieën, zijn al eerder gehoord. Ik geloof echter dat het belangrijk is om voor deze valkuilen te blijven waarschuwen. In de praktijk van alledag blijken die 'handige' categorieën toch regelmatig weer van stal te worden gehaald. Het boek is dan ook interessant voor beleidsmakers en hulpverleners die zich op migrantenvrouwen richten en graag alert willen blijven.

Janine Janssen